

ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ (ΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΟΔΥΣΣΕΙΑ)
ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΥΛΩΝΑ
ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ἤλθε τις ἐς Κολοφῶνα γέρων καὶ θεῖος ἀοιδός,
Μουσάων θεράπων καὶ ἐκὼν ἑκβόλου Ἀπόλλωνος,
φίληις ἔχων ἐν χερσὶν εὖφθογγον λύρην.

[Homerus]: Margites fragment 1 lines 1-3

Προλεγόμενα

Ἡ ἀνάγνωση τοῦ Ὀμήρου δημιουργεῖ πολλὰ σημαντικά καὶ συγχρόνως συναρπαστικά προβλήματα, διότι ὁ Ὀμηρος βρίσκεται στὸ λυκαυγές τῶν λεγομένων ἱστορικῶν χρόνων καὶ κοιτάζει πρὸς τὰ ὀπίσω, σὲ μιὰ προηγούμενη¹ ἐποχή, λέγοντάς μας ὅτι ἦταν ἐποχή πολὺ λαμπρότερης δόξας καὶ γενναιοτέρων ἀνδρῶν ἀπὸ τὴν δική του² ἐποχή.

Σήμερα, τὴν «ἐποχή τοῦ bit», ὅπου κυριαρχεῖ ἡ Συστημικὴ σκέψη, ἡ πρόοδος τῶν Μαθηματικῶν, ἡ ἔκρηξη τῆς Πληροφορικῆς καὶ ἡ ἐπανάσταση τῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, παρέχονται ἀνέλπιστες εὐκαιρίες γιὰ ἔρευνα ἐπάνω καὶ σὲ λογοτεχνικά ἔργα.

Στὴν ἐρευνητικὴ ἐργασία αὕτη -ἐπικουρούμενος ἀπὸ τὸν πρῶην φοιτητή μου καὶ τώρα μουσικολόγο κ. Πέτρο Μουστάκα- ἐλήφθησαν ὡς δεδομένα (data)

1. Ὁ φιλόσοφος Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης (5ος π.Χ. αἰ.) ἀναφέρει ὅτι ἔγραψε τὸν «Μικρὸν διάκοσμον» 730 χρόνια μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἄλωση τῆς Τροίας συνέβη τὰ μέσα τοῦ 12ου π.Χ. αἰῶνα.

2. Ἡ σημερινὴ ἐπιστὴμὴ θεωρεῖ τὴν ἀκμὴ τοῦ Ὀμήρου περὶ τὸ 800 π.Χ., θὰ ἦταν ὅμως πολὺ λανθασμένη ἡ χρονολογία αὕτη, ἂν ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ ραψωδὸς ἦταν σύγχρονος τῶν Τρωϊκῶν καὶ μᾶλλον πρὸ τοῦ λεγομένου Σκοτεινοῦ Μεσαίωνα τῆς Ἀρχαιότητος (1050-830 π.Χ.). Ἡ ἱστορικὴ μνήμη πάντως -ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἡσίοδου- δὲν εἶχε διακοπεῖ καὶ καθόλη τὴν ἀρχαϊκὴ ἐποχή.

δλόκληρα τὰ κείμενα τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας³ καὶ ἐμελετήθησαν στὸν ἡλεκτρονικὸ ὑπολογιστὴ μὲ τὴ χρησιμοποίηση λογισμικοῦ, τοῦ ὁποίου συγγραφεῖς εἴμαστε οἱ ἴδιοι. Κρίθηκε ἐπιστημονικὰ ἀπαραίτητο ὁρισμένα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρούσης ἔρευνας νὰ συγκριθοῦν μὲ ἀντίστοιχα ὁμοειδῆ ἀποτελέσματα -ιδιῶς μας πάλι ἔρευνας ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου⁴ - γιὰ νὰ κα-

3. Βιβλιογραφία Ὀμήρου ὅπως παρουσιάζεται στὸ TLG:

Ilias, ed. T. W. Allen, *Homeri Ilias*, vols. 2-3. Oxford: Clarendon Press, 1931: 2:1-356; 3:1-370. Cod : 115,477 : Epic. : corrected
Odyssea, ed. P. von der Muhll, *Homeri Odyssea*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1962: 1-456. Cod : 87,765 : Epic. : corrected

Συμπληρώθηκαν στίχοι ἀπὸ τὰ βιβλία:

Ὀμήρου Ἰλιάς, Ἀρχαῖον Κείμενον - Μετάφραση - Σημειώσεις: Α. Παπαγιάννη - Ν. Σηφάκι, Εἰσαγωγή στὸ Ὀμηρικὸ Ἔπος: U. Wilamowitz. Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Πάπυρος, 1975
Ὀμήρου Ὀδύσσεια, Ἀρχαῖον Κείμενον - Εἰσαγωγή - Μετάφραση - Σημειώσεις: Γ. Δ. Ζευγώλη. Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Πάπυρος, 1975

4. Πλατωνικὰ κείμενα ποὺ μελετήθηκαν: Euthyphro, Apologia Socratis, Crito, Phaedo, Cratylus, Theaetetus, Sophista, Politicus, Parmenides, Philebus, Symposium, Phaedrus, Alcibiades i [Sp.], Alcibiades ii [Sp.], Hipparchus [Sp.], Amatores [Sp.], Theages [Sp.], Charmides, Laches, Lysis, Euthydemus, Protagoras, Gorgias, Meno, Hippias major [Dub.], Hippias minor, Ion, Menexenus, Clitophon [Dub.], Respublica, Timaeus, Critias, Minos [Sp.], Leges, Epinomis [Dub.] (fort. auctore Philippo Opuntio), Epistulae [Dub.], Definitiones [Sp.], Spuria, Epigrammata, Fragmenta tragica, Epigrammata.

Ἡ βιβλιογραφία ὅπως αὐτὴ ἐμφανίζεται στὸ TLG:

Euthyphro, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.2a-16a. Cod : 5,464 : Phil., Dialog. : corrected
Apologia Socratis, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.17a-42a. Cod : 8,854 : Phil. : corrected
Crito, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.43a-54e. Cod : 4,329 : Phil., Dialog. : corrected
Phaedo, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.57a-118a. Cod : 22,633 : Phil., Dialog. : corrected
Cratylus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.383a-440e. Cod : 19,201 : Phil., Dialog. : corrected
Theaetetus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.142a-210d. Cod : 23,803 : Phil., Dialog. : corrected
Sophista, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St I.216a-268d. Cod : 17,414 : Phil., Dialog. : corrected
Politicus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1900 repr. 1967: St II.257a-311c. Cod : 18,592 : Phil., Dialog. : corrected
Parmenides, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St III.126a-166c. Cod : 16,434 : Phil., Dialog. : corrected
Philebus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St II.11a-67b. Cod : 19,054 : Phil., Dialog. : corrected
Symposium, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St III.172a-223d. Cod : 17,530 : Phil., Dialog. : corrected

- Phaedrus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St III.227a-279c. Cod : 17,222 : Phil., Dialog. : corrected
- Alcibiades i [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St II.103a-135c. Cod : 11,317 : Phil., Dialog. : corrected
- Alcibiades ii [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St II.138a-151c. Cod : 4,422 : Phil., Dialog. : corrected
- Hipparchus [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St II.225a-232c. Cod : 2,426 : Phil., Dialog. : corrected
- Amatores [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901 repr. 1967: St I.132a-139a. Cod : 2,424 : Phil., Dialog. : corrected
- Theages [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.121a-131a. Cod : 3,650 : Phil., Dialog. : corrected
- Charmides, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St II.153a-176d. Cod : 8,410 : Phil., Dialog. : corrected
- Laches, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St II.178a-201c. Cod : 8,021 : Phil., Dialog. : corrected
- Lysis, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St II.203a-223b. Cod : 7,319 : Phil., Dialog. : corrected
- Euthydemus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.271a-307c. Cod : 13,030 : Phil., Dialog. : corrected
- Protagoras, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.309a-362a. Cod : 18,077 : Phil., Dialog. : corrected
- Gorgias, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.447a-527e. Cod : 27,824 : Phil., Dialog. : corrected
- Meno, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St II.70a-100c. Cod : 10,396 : Phil., Dialog. : corrected
- Hippias major [Dub.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St III.281a-304e. Cod : 8,911 : Phil., Dialog. : corrected
- Hippias minor, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.363a-376c. Cod : 4,505 : Phil., Dialog. : corrected
- Ion, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St I.530a-542b. Cod : 4,091 : Phil., Dialog. : corrected
- Menexenus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968: St II.234a-249e. Cod : 4,908 : Phil., Dialog. : corrected
- Clitophon [Dub.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Oxford: Clarendon Press, 1902 repr. 1968: St III.406a-410e. Cod : 1,575 : Phil., Dialog. : corrected
- Respublica, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Oxford: Clarendon Press, 1902 repr. 1968: St II.327a-621d. Cod : 89,359 : Phil., Dialog. : corrected
- Timaeus, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Oxford: Clarendon Press, 1902 repr. 1968: St III.17a-92c. Cod : 24,104 : Phil., Dialog. : corrected
- Critias, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Oxford: Clarendon Press, 1902 repr. 1968: St III.106a-121c. Cod : 5,040 : Phil., Dialog. : corrected
- Minos [Sp.], ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St II.313a-321d. Cod : 3,078 : Phil., Dialog. : corrected
- Leges, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St II.624a-969d. Cod : 106,298 : Phil., Dialog. : corrected

ταδειχθεῖ ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖο συμβαίνει στὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸ λογοτεχνικὸ ὕφος τοῦ δημιουργοῦ τους.

Τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτῇ, ποὺ εἶναι παντελῶς πρωτότυπα, προβάλλουν τὴν ὁμοιογένεια τῆς ποιητικῆς γλώσσας τῶν δυὸ ἐπῶν καί, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχουν ὑποστῇ στατιστικὲς δοκιμὲς ὁμογένειας, παρέχουν ἰσχυρὲς ἀποχρῶσες ἐνδείξεις ὅτι τὰ δυὸ ἔπη, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἔχουν γραφεῖ σὲ χρονικοῦ ὁρίου διάστημα μιᾶς γενεᾶς ἀπὸ ἓναν καὶ τὸν αὐτὸν ποιητὴ, τὸν Ὅμηρο. Τὸ γεγονὸς αὐτό, ὡς ἐξαιρετικὰ σημαντικόν, πιστεύεται ὅτι διανοίγει μία, τουλάχιστον, ἄτραπὸ στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος, ὅσον ἀφορᾷ στὸν ποιητὴ τῶν δυὸ ἐπῶν.

Τὸ Ὅμηρικὸ ζήτημα

Γιὰ κανένα ἄλλο ἔργο τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας δὲν ἔχουν γραφεῖ τόσα πολλὰ καὶ ἀντιφατικὰ, ὅσα γιὰ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια. Ἡδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχαν πολλὲς διαφωνίες μὲ πρώτη καὶ σημαντικότερη αὐτὴ ταύτη τὴν πατρότητα τῶν δυὸ ἐπῶν καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Ὁμήρου. Ἄν καὶ γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦταν ὑπαρκτὸ πρόσωπο,

-
- Epinomis [Dub.] fort. auctore Philippo Opuntio, ed. J. Burnet, Platonis opera, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St II.973a-992e. Cod : 6,389 : Phil., Dialog. : corrected
- Epistulae [Dub.], ed. J. Burnet, Platonis opera, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St III.309a-363e. Cod : 17,213 : Epist. : corrected
- Definitiones [Sp.], ed. J. Burnet, Platonis opera, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St III.411a-416a. Cod : 1,738 : Phil. : corrected
- Spuria, ed. J. Burnet, Platonis opera, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 repr. 1967: St III.364a-406a. De justo: 372a-375d. De virtute: 376a-379d. Demodocus: 380a-386b. Sisyphus: 387b-391d.
- Eryxias: 392a-406a. Axiochus: 364a-372a. Cod : 14,839 : Phil., Dialog. : corrected
- Epigrammata, AG 5.78-80; 6.1, 43; 7.99-100, 256, 259, 265, 268-269, 669-670; 9.3, 44, 51, 506, 747, 823; 16.13, 160-161, 210, 248. Dup. 0059 041. AG 7.35: Cf. LEONIDAS Epigr. 1458 001. AG 7.217: Cf. ASCLEPIADES Epigr. 0137 001. AG 9.39: Cf. MUSICIUS Epigr. 1520 001. AG 9.45: Cf. STATYLLIUS FLACCUS Epigr. 1694 001. AG 9.759, 826; 16.12, 162: Cf. ANONYMI EPIGRAMMATICI AG 0138 001. AG 9.827: Cf. AMMONIUS Epigr. 0289 002. AG 16.11: Cf. HER-MOCREON Epigr. 1422 001. Q : 639 : Epigr. : corrected
- Fragmenta tragica, ed. B. Snell, Tragicorum Graecorum fragmenta, vol. 1. Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1971: 186. frr. 1-3. Q : 10 : Trag. : corrected
- Epigrammata, ed. E. Diehl, Anthologia lyrica Graeca, fasc. 1, 3rd edn. Leipzig: Teubner, 1949: 102-110. frr. 1-33. Dup. 0059 039. Q : 766 : Epigr. : corrected

οι απόψεις δίσταντο για την εποχή που έζησε, τον τόπο καταγωγής του και τα μέρη των έπων, που πραγματικά συνέθεσε ο ίδιος.

Είναι γνωστό ένα επίγραμμα σύμφωνα με το οποίο έπτα πόλεις διεκδικούσαν την καταγωγή του Όμηρου⁵: Έπτα πόλεις μάρνονται σοφήν διὰ ρίζαν Όμηρου· Σμύρνα, Χίος, Κολοφών, Ίθάκη, Πύλος, Άργος, Άθήναι. Η αρχικά αιολική Σμύρνη -που στη συνέχεια εξιωνίστηκε- και η Χίος διατηρούν ακόμα και σήμερα τους περισσότερους υποστηρικτές.

Στον Όμηρο άπεδίδοντο μέχρι τον 4ο π.Χ. αιώνα και άλλα ποιήματα. Ο Καλλίνος (7ος π.Χ. αι.), κατά τον περιηγητή Πausανία, του άποδίδει το έπος «Θηβαϊδος». Ο Ηρόδοτος (2, 117), που πίστευε ότι ο Όμηρος έζησε περίπου τετρακόσια χρόνια πριν από εκείνον, στα τέλη δηλαδή του 9ου αιώνα π.Χ., λέγει ότι «οὐκ Όμηρον τὰ κύπρια έπεα έστι άλλ' άλλου τινός», του άποδίδει, όμως, το έπος «Επίγονοι». Ο Αίσχύλος θεωρεί τον Όμηρο ως ποιητή του όλου ήρωικού έπους και δέν έννοεί φυσικά το Ιωνικό έπος, που έγράφη από τους λογάδες του τυράννου των Άθηνών Πεισιστράτου (6ος π.Χ. αι.). Διακόσια χρόνια άργότερα θεωρείται ο Όμηρος ως ο δημιουργός μόνον της Ιλιάδος και της Οδύσσειας. Ο Άριστοτέλης (Ποιητ. Δ') του άποδίδει το κωμικόν έπος «Μαργίτην», έργον του 700 π.Χ. Στον Όμηρο άποδίδονται από πολλούς έκδότες το εύθυμογραφικόν έπος «Βατραχομυομαχία» και οι «Υμνοι». Τέλος, από την Έλληνιστική εποχή άρχίζει η κριτική εξέταση των δυο έπων, για το εάν δηλαδή αυτά άποτελούν άσπληρά «ένιαϊον όλον».

Ήδη από την αρχαιότητα είχε διατυπωθεί η άποψη ότι τα δυο έπη άποτελούν έργα διαφορετικών ποιητών. Οι λεγόμενοι Χωρίζοντες, θεωρούσαν γνήσιο έργο του Όμηρου μόνο την Ιλιάδα. Την άποψη αυτή υποστήριξαν και αρκετοί λόγιοι του 19ου αιώνα. Όστόσο, οι σύγχρονες έρευνες τείνουν εκ νέου να τονίσουν τα κοινά τους στοιχεία και οι περισσότερες διαφορές δικαιολογούνται από το διαφορετικό θέμα των δυο έπων. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, οι ύφολογικές και γλωσσικές διαφορές μπορούν άνετα, κατά τους Όμηριστές, να έρμηνευθούν ως εξέλιξη της τεχνοτροπίας του ίδιου ποιητού. Η Ιλιάδα θά ήταν το πρώιμο έργο του -και για αυτό περισσότερο συντηρητικό και σύμφωνο με την παραδοσιακή ήρωική ποίηση- ένω η νεοτεριστική και πιο έκλεπτυσμένη Οδύσσεια θά συντάχτηκε προς το τέλος της ζωής του. Κατά την γραπτή και προφορική παράδοση ο Πεισίστρατος, μακρινός άπόγονος του Κόδρου και του Νηλέως, αυτός με ομάδα σοφών γραμματικών της εποχής του έφερε σε πέρας το έργο της καταγραφής⁶ του μέχρι των ήμερών μας σωζομένου Ιωνικού έπους.

5. Πέραν αυτών των έπτα πόλεων έρίζουν και η Σαλαμίς της Κύπρου, η Ρόδος και η Κύμη.

6. Κικέρων (De orat. 3, 137, έγράφη γύρω στο 55 π.Χ.). Η σημερινή έπιστήμη θεωρεί τώρα πλέον μύθο αυτήν την πληροφορία.

Ἡ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὰ ἔπη καὶ τὸν Ὅμηρο ἀναζωπυρώθηκε μετὰ τὴν Ἀναγέννηση στὴ Δύση καὶ κορυφώθηκε στὸ β' ἡμισυ τοῦ 19ου καὶ στὸ α' ἡμισυ τοῦ 20οῦ αἰώνα ἀπὸ τοὺς Γάλλους Chr. Perrault καὶ Fr. Hedelin καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τὸν Γερμανὸ Φρειδερίκο - Αὐγουστο Wolf. Ἡ ἀντιπαράθεση πῆρε τέτοιες διαστάσεις, ὥστε ἡ ἔκφραση «ὁμηρικὸ ζήτημα» κατέληξε νὰ σημαίνει τὴ μακροχρόνια καὶ ἀδιέξοδη διαμάχη. Πράγματι, μερικὲς φορὲς διαπιστώνεται ἡ χρεωκοπία τῆς ὁμηρικῆς ἔρευνας καὶ ἡ ἀπελπιστικὴ διαφωνία στὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφόρων μελετητῶν χρησιμοποιοῖται ὡς ἀπόδειξη ὅτι ἡ λύση τῶν ὁμηρικῶν προβλημάτων εἶναι ἀδύνατη. Αὐτὴ, ὅμως, ἡ ἀγνωσία δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀποτρέψει τοὺς μελετητὲς νὰ ἀφιερῶσουν καὶ στὸ μέλλον τὴ σοφία τους καὶ τὴ γνώση τους στὴν ὁμηρικὴ ἔρευνα.

Ὁ κάθε ἐρευνητὴς γνωρίζει ὅτι εἶναι σημαντικότερο νὰ θεθεῖ σωστὰ ἓνα ζήτημα ἀπὸ τὸ νὰ βρεθεῖ ἡ λύση του καὶ αὐτὸ ἰσχύει ἀπόλυτα μὲ τὸν Ὅμηρο. Ἐχουν θεθεῖ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα μὲ βεβαιότητα θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀναπάντητα. Αὐτό, ὅμως, δὲν σημαίνει πὼς εἶναι ἀνώφελο τὸ νὰ τὰ συζητεῖ κανεὶς. Εἶναι σημαντικό καὶ συμβάλλει στὴ διεύρυνση τῆς γνώσεως τὸ νὰ γνωρίζει κανεὶς ὅτι ἓνα πρόβλημα μὲ τὰ μέχρι στιγμῆς «δεδομένα» καὶ «μέσα» εἶναι «ἄλυτο». Πιθανῶς νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα μποροῦν νὰ ἀπαντηθοῦν ὅχι μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα, ἀλλὰ μὲ κάποια «ἀρκετὰ σημαντικὴ πιθανότητα» ἢ μὲ «ἀποχρῶσες ἐνδείξεις».

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις κατὰ νοῦν, ὅχι ὡς «εἰδικός» ἐπὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος, ἀλλὰ ὡς ἀσχολούμενος μὲ τὴν Πληροφορικὴ, ἔχω τὴν πεποίθησι ὅτι ἡ ἐρευνά μου σὲ αὐτὸ τὸ πεδίο θὰ μπορούσε νὰ συμβάλει θετικὰ στὸ ὁμηρικὸ πρόβλημα.

Στὴ συγκεκριμένη ἔρευνα ἐλήφθησαν ὡς δεδομένα (data) ὅχι ἀποσπασματικὰ τμήματα τῶν δυὸ ἐπῶν, ἀλλὰ ὁλόκληρα τὰ κείμενα τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας. Γιὰ νὰ ὑποστεῖ ἐπεξεργασία αὐτὸς ὁ τεράστιος ὄγκος τῶν δεδομένων ἀπαιτεῖ πέραν τῶν ἰσχυρῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καὶ ἐξαιρετικὰ «ἔξυπνο» καὶ «ευέλικτο» λογισμικὸ, τὸ ὁποῖο ἐγὼ καὶ ὁ συνεργάτης μου συγγράψαμε, ἀνάλογα μὲ τὸ πρόβλημα ποὺ κάθε φορὰ ἐρευνούσαμε.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸν ἓναν ἢ τοὺς δυὸ ποιητές-δημιουργοὺς τῶν δυὸ ἐπῶν, τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας, ἐφαρμόσθηκε ἡ Εὐκλείδειος διαδικασία τῆς «εἰς ἄτοπον ἀπαγωγής». Ἐγένετο ἡ ἀρχικὴ ὑπόθεσις ὅτι τὸ κάθε ἔπος εἶναι ἔργο ἑνὸς διαφορετικοῦ ποιητοῦ-δημιουργοῦ. Ἀπὸ τὴ μελέτῃ ἐκάστου ἔπους προσδιορίσθηκαν τιμὲς γιὰ μία πληθώρα παραμέτρων, τῶν ὁποίων ἡ σχεδὸν ἀπόλυτη σύμπτωση παρέχει ἰσχυρὲς ἀποχρῶσες ἐνδείξεις ὅτι οἱ δυὸ ποιητές-δημιουργοὶ πρέπει νὰ ταυτίζονται μὲ τὸ ἴδιο πρόσωπο, τὸν Ὅμηρο. Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴ στατιστικῶν δοκιμῶν ὁμογένειας ἐπάνω σὲ αὐτὲς τὶς τιμὲς τῶν παραμέτρων -κατὰ τὴν ἐπόμενῃ φάση τῆς ἔρευνας- θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ ὁμιλοῦμε καὶ γιὰ ἀποδείξεις.

Επεξεργασία δεδομένων

Ένα λογοτεχνικό κείμενο, ως ένα «Πυθαγόρειον ὄλον», είναι κάτι περισσό-τερο από τὸ ἄθροισμα τῶν γραμμάτων ἢ τῶν λέξεων πού τὸ ἀποτελοῦν. Ὅπως κάθε «εὐμορφον» ἐμψυχο ἢ ἄψυχο «σύστημα», τὸ λογοτεχνικό κείμενο ἔχει μία δομὴ καὶ ἓναν τρόπο πιθανῆς ἐξέλιξής της μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Ἡ Θεωρία Πληροφοριῶν μᾶς διδάσκει ὅτι χωρὶς δομὴ, χωρὶς κώδικα, ἓνα «σύστημα» εἶναι ἄχρηστο⁷. Εἶναι ἀπόλυτα ἐλεύθερο μὲν, ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία δὲν διαφέρει σὲ τίποτα ἀπὸ τὸν θόρυβο. Δὲν ἔχει δυνατότητα κατανόησης, οὔτε προστασία ἀπὸ τὰ λάθη. Εἶναι ἀνίκανο νὰ γίνει πολὺπλοκο.

Ἡ δομὴ εἶναι φυσιολογικὴ γιὰ τὸν κόσμο. Ἐάν, ὅμως, ὑπάρχει πάρα πολλή δομὴ, ἡ δημιουργικὴ ὥθηση δεσμεύεται καὶ τὰ πρότυπα γερνᾶνε. Ἐάν, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, ὑπάρχει ἐλάχιστη δομὴ, τότε ἡ τέχνη, ἡ λογοτεχνία, ἡ μουσικὴ, ἡ μόδα, ἡ πολιτικὴ ξεπέφτουν σιγά-σιγά σὲ ἀταξία καὶ ἀσυνάρτητο θόρυβο. Τότε εἶναι πού κυβερνᾷ ἡ ἔντροπια⁸. Ἡ τάξη ἐπιτρέπει τὴ δημιουργία νέων μορφῶν ἀπὸ τὶς παλιές μορφές, κάνει τὴ ζωὴ δυνατὴ, ἐκπολιτίζει κοινωνίες καὶ εἶναι στε-νὰ συνδεδεμένη μὲ τὸ νόημα.

Ἡ γλῶσσα εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικὸ «σύστημα» γιὰ τὴν ἐπε-ξεργασία τῶν πληροφοριῶν. Ἡ γραμματικὴ δρᾷ σὰν φίλτρο θωρακίζοντας ἀπὸ τὰ σφάλματα καὶ ἀπὸ τὶς λανθασμένες διατάξεις τῶν λέξεων, δείχνοντας στὸν δημιουργὸ -ραψωδὸ, λογοτέχνη ἢ ὁμιλητὴ- ποιές μορφές προτάσεων εἶναι ἀπαρά-δεκτες καὶ ἐὰν συνδέονται μὲ ὀρισμένες ἄλλες μορφές προτάσεων μὲ κάποιους κα-νόνες μετασχηματισμοῦ. Ἡ γραμματικὴ, λοιπόν, σὰν ἓνα ἐπινόημα ἀντί-τύχης, πού διατηρεῖ τὶς προτάσεις τακτικὲς καὶ ὑποταγμένες σὲ κανόνες, ὀδηγεῖ στὴν ποικιλία, τὴν καινοτομία καὶ τὴν ἐκπληξή.

Στὸ λογοτεχνικὸ ἔργο ἐνὸς δημιουργοῦ ἡ διάταξη τῶν γραμμάτων καὶ τῶν λέξεων σὲ μία πρόταση δὲν εἶναι τυχαία, ἀφοῦ ἡ κάθε πρόταση ἔχει ὀρισμένη δομὴ. Ὅλα τὰ γράμματα δὲν ἐμφανίζονται μὲ ἴσες πιθανότητες σὲ αὐτὴν⁹. Ἀκό-

7. Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης, Ἡ Πληροφορικὴ στὴν Ἑθνομουσικολογία», Ἐκδόσεις Γαρταγάνη, Ἀθήνα, 1997.

Χ. Θ. Μωυσιάδης & Χ. Χ. Σπυρίδης, Ἐφαρμοσμένα Μαθηματικὰ στὴν Ἐπιστὴμὴ τῆς Μουσικῆς, Ἐκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 1994.

8. Ἐντροπία (entropy): βασικὸ μέγεθος τῆς Θερμοδυναμικῆς, πού χαρακτηρίζει κάθε θερμοδυναμικὸ σύστημα. Τὸ μέτρο τῆς ἐντροπίας θεωρεῖται χαρακτηριστικὸ τοῦ βαθμοῦ ἀτα-ξίας μέσα στὸ σύστημα καὶ δίδεται ἀπὸ τὴ σχέση τῶν Boltzmann-Plank $S = k \cdot \ln(\Omega)$, ὅπου k ἡ σταθερὰ τοῦ Boltzmann καὶ Ω τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων προσιτῶν καταστάσεων τοῦ συστήματος γιὰ δεδομένη ἐνέργεια W .

9. Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης, Μαθηματικὴ μελέτη τῆς δομῆς τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν καλαματιανῶν τραγουδιῶν καὶ ἀντικειμενικὴ καταγραφή μονοφωνικῆς μουσικῆς σὲ μουσικὴ

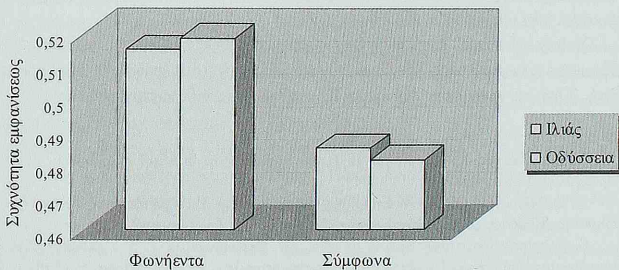
μα περισσότερο ή πιθανότητα να εμφανισθεί ένα γράμμα ή ένας συνδυασμός γραμμάτων σε μία όρισμένη θέση μέσα στην πρόταση μπορεί να επηρεάζεται από το προηγούμενο γράμμα ή τον προηγούμενο συνδυασμό γραμμάτων. Με άλλα λόγια ένα γράμμα δεν είναι απαραίτητα ανεξάρτητο από τα προηγούμενά του στην αλυσίδα. Υπάρχει ένας κώδικας, ένα σύνολο δηλαδή από στατιστικούς κανόνες, μία μορφή αποθηκευμένης πληροφορίας με προορισμό να περιορίζει τις δυνατότητες επιλογής που επιτρέπονται στην πηγή των μηνυμάτων, εισάγοντας πλεονασμό, καθιστώντας δηλαδή όρισμένες δυνατότητες του συστήματος πιο πιθανές από άλλες. Αυτός ο κώδικας είναι που προσδιορίζει μονοσημάντως το λογοτεχνικό ύφος ενός λογοτέχνη δημιουργού σε μία στενή ή ευρύτερη περίοδο τής δημιουργίας του.

Από το υπάρχον ιωνικό έπος έμελετήθησαν τα δεδομένα (data) ως γράμματα καθεαυτά, ως αλληλουχία γραμμάτων, ως λέξεις, ως τύποι λέξεων, ως στίχοι, ως ραφωδίες. Ένα μέρος των πληροφοριών, που προέκυψαν, έχει ως εξής:

Το έπος τής Ιλιάδος έχει συντεθεί με τη χρήση 552.278 γραμμάτων εκ των οποίων τα 284.503 είναι φωνήεντα. Το έπος τής Οδύσσειας συνθέτουν 221.496 φωνήεντα και 205.554 σύμφωνα.

Από τις τιμές αυτές προκύπτει το διάγραμμα τής σχετικής συχνότητας εμφάνισης των συμφώνων και των φωνηέντων στα δυο έπη, που δείχνει ασήμαντες διαφορές, αφού αυτές εμφανίζονται στο τρίτο δεκαδικό ψηφίο.

Συσχέτιση συχνότητων εμφάνισης Φωνηέντων & Συμφώνων

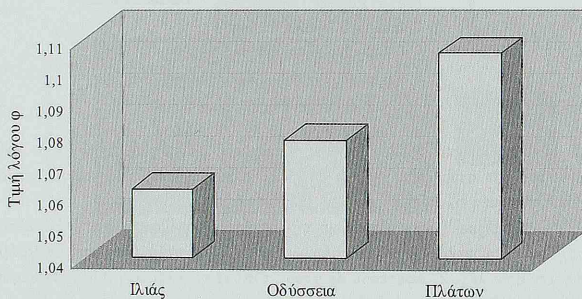

Ἐπίσης προκύπτει ὁ παρακάτω Πίνακας ποὺ δείχνει τὸ λόγος $\phi = \frac{\text{ΦΩΝΗΕΝΤΑ}}{\text{ΣΥΜΦΩΝΑ}}$ ἀφενδὸς μὲν στὰ δυὸ ἔπη, ἀφετέρου δὲ στὰ Πλατωνικὰ ἔργα.

	φ
Ιλιάς	1,062000
Οδύσσεια	1,077556
Πλάτων	1,105307

Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ σύμπτωση τῶν τιμῶν τῆς παραμέτρου φ στὰ δυὸ ἔπη καὶ ἡ διαφορά τους ἀπὸ τὴν τιμὴ αὐτῆς τῆς παραμέτρου τῶν Πλατωνικῶν ἔργων (βλέπε ἐπόμενο διάγραμμα).

Ο λόγος φ (=φωνήεντα:σύμφωνα)

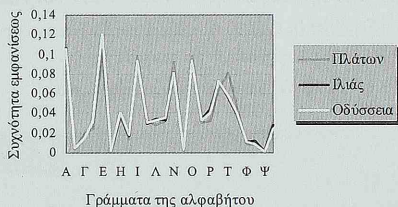
Ἔχει ἀποδειχθεῖ¹⁰ ὅτι γιὰ κείμενα ποὺ γράφτηκαν μέχρι σήμερα στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα κάτω ἀπὸ τὶς κλιματολογικὲς συνθῆκες τῆς Ἑλλάδος σὲ ἓνα χρονικὸ διάστημα 28 αἰῶνων ὁ λόγος $\phi = \frac{\text{ΦΩΝΗΕΝΤΑ}}{\text{ΣΥΜΦΩΝΑ}}$ λαμβάνει τιμὲς ἀπὸ 1,1078 μέχρι 0,9747.

Ἡ κατανομὴ τῶν πιθανοτήτων ἐμφανίσεως ἐκάστου γράμματος τῆς ἀλφα-

10. Χ. Χ. Σπυρίδης καὶ Π. Μουστάκας, «Ἀπὸ τὴ διαχρονικὴ μελέτη τῆς σχέσεως (φωνήεντα): (σύμφωνα) στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, στὴ διαχρονικὴ ἐκτίμηση τῆς μέσης θερμοκρασίας τῆς ἀτμόσφαιρας τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου», Ἐθνικὸ Συνέδριο Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀκουστικῆς (ΕΛ.ΙΝ.Α.), Πάτρα 30/9/-1/10/2002.

βήτου σὲ ἓνα λογοτέχνημα εἶναι παράμετρος πὺν χαρακτηρίζει τὸν τρόπο τῆς λογοτεχνικῆς ἔκφρασης τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἐπόμενον διάγραμμα ἐπιβεβαιώνει ὅτι στὰ δυὸ ἔπη καὶ στὰ Πλατωνικὰ ἔργα ὅλα τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου δὲν ἐμφανίζονται μὲ ἴσες πιθανότητες. Οἱ κατανομές γιὰ τοὺς δυὸ συγγραφεῖς τῶν ἐπῶν συμπίπτουν σχεδὸν ἀπόλυτα καὶ διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τὴν κατανομὴ τοῦ Πλάτωνος, μάλιστα ἰδιαίτερα ἔντονα ὅσον ἀφορᾷ στὰ γράμματα Ν, Τ, Υ.

Συχνότητα ἐμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου

Μὲ τὸ προαναφερθὲν πλῆθος γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου σὺν καθένα ἔπος, δομοῦνται στὴν μὲν Ἰλιάδα 111.937 λέξεις καὶ 19.911 τύποι λέξεων¹¹, στὴν δὲ Ὀδύσεια 87.218 λέξεις καὶ 16.168 τύποι λέξεων.

Υπολογίσθηκε ἡ συχνότητα μὲ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου ὡς ἀρχικὰ (=πρῶτο γράμμα) καὶ ὡς ληκτικὰ (=τελευταῖο γράμμα) ἀφενὸς μὲν στὶς λέξεις, ἀφετέρου δὲ στοὺς τύπους τῶν λέξεων. Οἱ σχετικὲς πληροφορίες ἀντλοῦνται ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τέσσερα διαγράμματα.

Καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα διαγράμματα διαπιστώνεται ἡ σύμπτωση τῶν κατανομῶν τῶν δυὸ ἐπῶν καὶ ἡ ἀπόκλισή τους ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες κατανομές τῶν Πλατωνικῶν ἔργων.

Καὶ στὰ δυὸ ἔπη ἡ λέξη «δ'» (= δὲ (σύνδεσμος) εἶναι ἡ πλέον συχνὰ ἐμφανιζόμενη. Ἡ λέξη αὕτη στὴν Ἰλιάδα ἐμφανίζεται 3.720 φορές, ἐνῶ στὴν Ὀδύσεια ἐμφανίζεται 2.788 φορές.

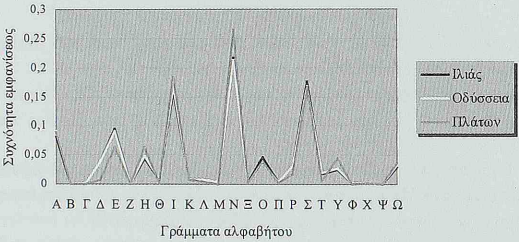
Ἡ δευτέρα σὲ πλῆθος ἐμφανίσεων λέξη καὶ στὰ δυὸ ἔπη εἶναι ὁ συμπλεκτικός σύνδεσμος «**ΚΑΙ**», πὺν ἐμφανίζεται 2.852 καὶ 2.437 φορές, ἀντιστοίχως, στὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια.

11. Τύπος λέξης ↔ Λήμμα στὴ λεξικογραφία ὀνομάζεται ὁ ἀρχικὸς ἢ συνθῆστος ἢ ἐπικρατέστος τύπος λέξης ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπάρχουν ἄλλοι τύποι τῆς ἴδιας λέξης καὶ γενικῶς κάθε τί πὺν πρέπει νὰ γραφεῖ ἢ πὺν πρέπει νὰ ὑπάρχει γραμμένο σχετικῶς μὲ αὐτόν.

Συχνότητα εμφανίσεως αρχικών γραμμάτων στις λέξεις

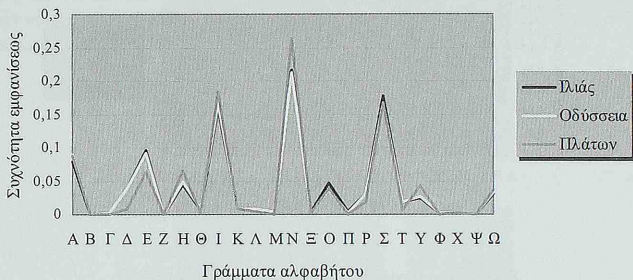
Συχνότητα εμφανίσεως ληκτικών γραμμάτων στις λέξεις

Συχνότητα εμφανίσεως αρχικών γραμμάτων στους τύπους των λέξεων

Συχνότητα εμφανίσεως ληκτικών γραμμάτων στους τύπους των λέξεων

Για τὸν γνώστη τῆς ἱστορίας τῶν Μαθηματικῶν¹² καὶ τῶν Μαθηματικῶν τῆς Μουσικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι οἰκεῖα:

- Τὸ χωρίο ἀπὸ τὰ Θεολογούμενα τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Ἰαμβλίχου¹³.
- Τὸ χωρίο ἀπὸ τὴν πραγματεία τοῦ Πλουτάρχου περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος¹⁴.
- Τὸ ζήτημα γιατί ὁ Μαθηματικὸς Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, ὁ δάσκαλος τοῦ Πλάτωνος στὰ Μαθηματικά, κατὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀσυμμετρίας τῶν ἀριθμῶν σταμάτησε στὴν τετραγωνικὴ ρίζα τοῦ ἀριθμοῦ 17.
- Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀριθμὸς 17 χωρίζει¹⁵ τὸν ἐπόγδοο τόνο (9/8) σὲ δυὸ ἄνισα ἡμιτόνια, τὸ ἔλασσον (18/17) καὶ τὸ μεῖζον (17/16).
- Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀριθμὸς 17 στὸν Ὅμηρο ἔχει συμβολικὸ νόημα καὶ ἐξέφραζε τὸ τέλει χρονικὸ διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποῖου συνετελεῖτο μιὰ ἱεροπρεπὴς ἢ ἄξια λόγου πράξη, ὅπως λόγου χάριν μνημονεύεται:

12. EVANGELOS STAMATIS, Über die mathematische Stelle des Theaetetus von Platon, Teil II. (Ἀνακοίνωση στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴ συνεδρία τῆς 12/1/1956, Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1957, τόμ. 32).

13. Iamblich, Theologoumena arithmeticae, ed. V. de Falco, Teubner 1922, pp. 11-19.

14. Πλουτάρχου, Περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος 367 (ed. G. Vernardakis Vol. II, p. 514, Teubner).

15. Χ. Χ. Σπυρίδης, Φάκελος μὲ θέματα Μουσικῆς Ἀκουστικῆς, ἔκδ. 2002, σελ. 339.

Ὁδύσσεια ε278

τὴν γὰρ δὴ μιν ἄνωγε Καλυψώ, δῖα θεάων,
 ποντοπορευέμεναι ἐπ' ἀριστερὰ χειρὸς ἔχοντα.
 ἐπτὰ δὲ καὶ δέκα μὲν πλέεν ἤματα ποντοπορεύων,
 ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἐφάνη ὄρεα σκιδόντα
 γαίης Φαιήκων, ὅθι τ' ἄγχιστον πέλεν αὐτῶ.

Ὁδύσσεια η267

ἐπτὰ δὲ καὶ δέκα μὲν πλέον ἤματα ποντοπορεύων,
 ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἐφάνη ὄρεα σκιδόντα
 γαίης ὑμετέρης, γήθησε δέ μοι φίλον ἦτορ,
 δυσμύρῳ...

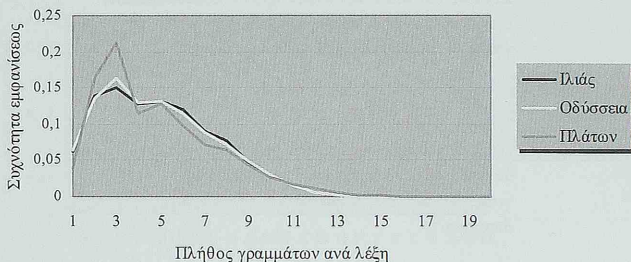
Ὁδύσσεια ω63

Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὅπῃ καλῇ
 θρήνεον· ἐνθα κεν οὔ τιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας
 Ἀργείων· τοῖον γὰρ ὑπώρορε Μοῦσα λίγεια.
 ἐπτὰ δὲ καὶ δέκα μὲν σε ὁμῶς νύκτας τε καὶ ἡμαρ
 κλαίμεν ἀθάνατοί τε θεοὶ θνητοὶ τ' ἄνθρωποι·
 ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἔδομεν πυρὶ...

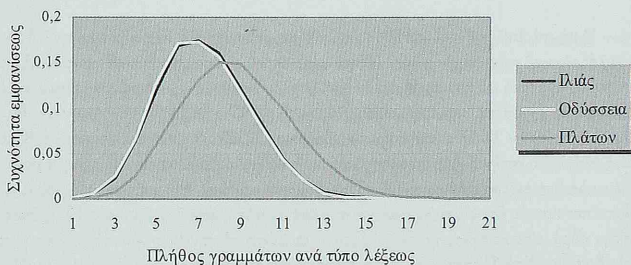
Ἀπὸ τῆ μελέτῃ τοῦ πλήθους τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου ποὺ δομοῦν τὶς λέξεις καὶ τοὺς τύπους τῶν λέξεων καὶ στὰ δυὸ ἔπη, προκαλεῖ κατάπληξη ἓνα γεγονός σχετικὸ μὲ τὸν ἀριθμὸ 17. Καὶ στὰ δυὸ ἔπη δὲν ἐμφανίζεται καμμία λέξη καί, κατὰ συνέπεια, κανένας τύπος λέξεως, μὲ 17 γράμματα. Ὑπάρχουν, ὅμως, δυὸ λέξεις στὴν Ἰλιάδα (προπροκυλινδόμενος X221, δυωκαιεικοσίμετρον Ψ264) καὶ μία λέξη στὴν Ὁδύσσεια (προπροκυλινδόμενος ρ525) μὲ 18 γράμματα. Τὸ γεγονός θεωρεῖται ἀδύνατον νὰ εἶναι συμπτωματικόν. Θὰ μπορούσε, βέβαια, νὰ ἀντεῖπει κανεὶς ὅτι εἶναι λογικὸ νὰ συμβαίνει αὐτό, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς 17 βρίσκεται στὴν οὐρὰ τῆς κατανομῆς τῶν λέξεων μὲ βάση τὸ πλῆθος τῶν γραμμάτων ποὺ τὶς δομοῦν. Στὰ Πλατωνικὰ ἔργα ἐμφανίζονται λέξεις δομούμενες καὶ μὲ 21 καὶ μὲ 23 καὶ μὲ 32, ἀκόμη καὶ μὲ 35 γράμματα, ὅπως εἶναι ἡ λέξη «ΕΝΝΕΑΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙΚΑΙΕΠΤΑΚΟΣΙΟΠΛΑΣΙΑΚΙΣ».

Τὰ δύο διαγράμματα ποὺ ἀκολουθοῦν δείχνουν τὴ συχνότητα ἐμφάνισως τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων λέξεων σὲ σχέση μὲ τὸ πλῆθος τῶν γραμμάτων ποὺ τὶς ἀπαρτίζουν.

Συχνότητα εμφάνισης λέξεων με συγκεκριμένο πλήθος γραμμάτων

Συχνότητα εμφάνισης τύπων λέξεων με συγκεκριμένο πλήθος γραμμάτων

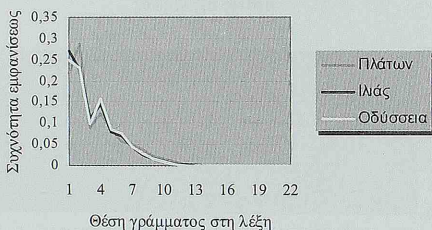
Έμφανέστατα προκύπτει άφενός μὲν ἡ σύμπτωση τῶν κατανομῶν γιὰ τὰ δυὸ ἔπη καὶ ἡ ἀπόκλιση αὐτῶν τῶν δυὸ κατανομῶν ἀπὸ τὴν κατανομὴ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων. Στὰ δυὸ ἔπη καὶ στὰ Πλατωνικὰ ἔργα λέξεις τῶν τριῶν γραμμάτων ἐμφανίζονται μὲ τὴ μεγαλύτερη συχνότητα. Μάλιστα αὕτὴ ἡ συχνότητα εἶναι 1,5 φορές μεγαλύτερη στὰ Πλατωνικὰ ἔργα ἀπ' ὅ,τι εἶναι στὰ δυὸ ἔπη. Στὰ δυὸ ἔπη τύποι λέξεων μὲ 6 καὶ μὲ 7 γράμματα ἐμφανίζονται συχνότερα, γεγο-

νός που ισχύει για τύπους λέξεων τών 8 και τών 9 γραμμάτων στα Πλατωνικά έργα.

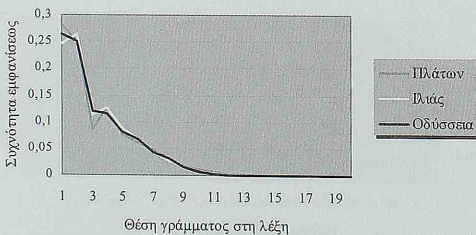
Το κτίσιμο τών λέξεων μελετήθηκε σε μεγαλύτερο βάθος. Με δεδομένο ότι το μεγαλύτερο μήκος λέξεων στα έπη είναι αυτό τών 18 γραμμάτων, μελετήθηκε ή συχνότητα εμφάνισης κάθε γράμματος τής αλφαβήτου και τής απόστροφου στην κάθε μία από αυτές τις 18 θέσεις γράμματος στη λέξη.

Από τα 25 διαγράμματα επελέγησαν τα δέκα, που αφορούν στα επτά φωνήεντα, στα πλέον συχνά εμφανιζόμενα σύμφωνα, το Ν και το Σ, και στην απόστροφο για να καταδειχθεί ό τρόπος δόμησης τών λέξεων από τα διάφορα γράμματα τής αλφαβήτου.

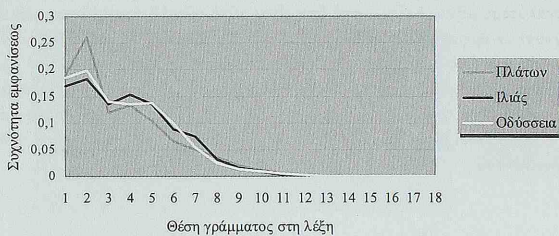
Συχνότητα εμφανίσεως του "Α" στις
διάφορες θέσεις της λέξεως

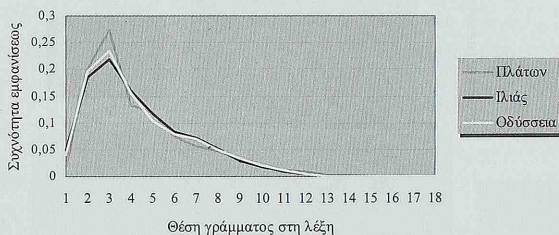
Συχνότητα εμφανίσεως του γράμματος "Ε" στις
διάφορες θέσεις της λέξεως

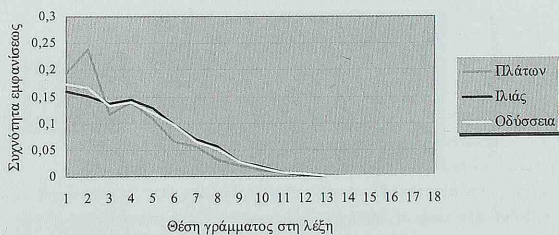
Συχνότητα εμφανίσεως του γράμματος "Η" στις διάφορες
θέσεις της λέξεως

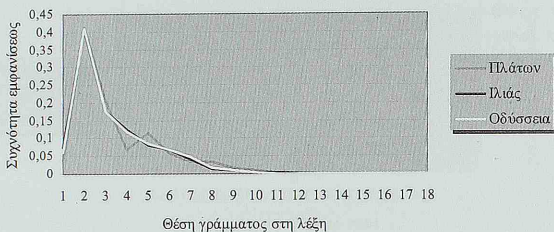
Συχνότητα εμφανίσεως του γράμματος "Ι" στις διάφορες
θέσεις της λέξεως

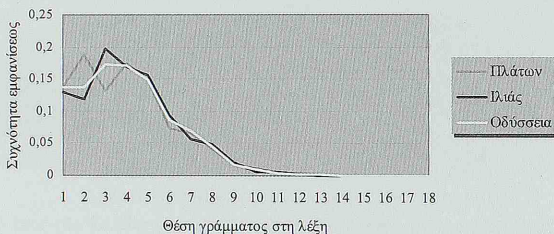
Συχνότητα εμφανίσεως του γράμματος "Ο" στις διάφορες
θέσεις της λέξεως

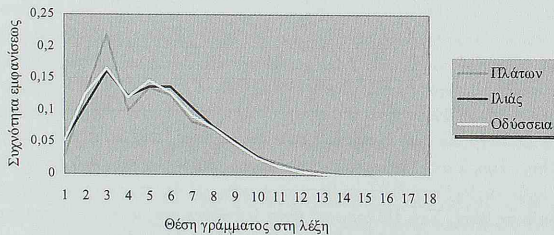
Συχνότητα εμφάνισης του γράμματος "Υ" στις διάφορες θέσεις της λέξεως

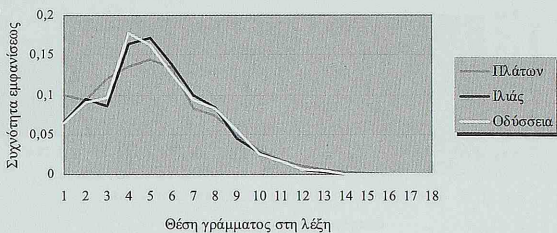
Συχνότητα εμφάνισης του γράμματος "Ω" στις διάφορες θέσεις της λέξεως

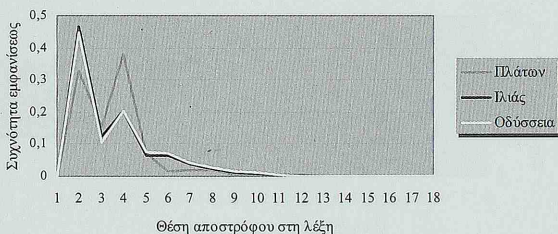
Συχνότητα εμφάνισης του γράμματος "Ν" στις διάφορες θέσεις της λέξεως

Συχνότητα εμφάνισης του γράμματος "Σ" στις διάφορες
θέσεις της λέξεως

Συχνότητα εμφάνισης της αποστρόφου στις διάφορες
θέσεις της λέξεως

Είναι ξεκάθαρο ότι ο ποιητής της *Ιλιάδος* και ο ποιητής της *Οδύσσειας* κτιίζουν με τὸν ἴδιο τρόπο τὶς λέξεις καὶ χρησιμοποιοῦν πανομοιότυπως τὴν ἀπόστροφο.

Σχολιάζοντας τὴ δυσμενέστερη ἐκ τῶν δέκα περιπτώσεων, αὐτὴν ποὺ ἀφορᾷ στὴν ἐμφάνιση τοῦ Ω στὶς διάφορες θέσεις μέσα στὶς λέξεις, παρατηρεῖ κανεὶς στὶς τέσσερις πρῶτες θέσεις οἱ κατανομές τῶν δυο ἐπῶν ἔχουν τὴν ἴδια πάντα φορὰ (συγχρόνως ἀνέρχονται καὶ συγχρόνως κατέρχονται), ἐνῶ ἡ κατανομὴ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων ἔχει ἀντίθετη φορὰ ἀπὸ τὶς δύο ἄλλες.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴ χρῆση τῆς ἀποστρόφου οἱ ποιητὲς τῶν δυο ἐπῶν τὴν χρησιμοποιοῦν κυρίως στὴ δευτέρα θέση στὴ λέξη καὶ δευτερευόντως στὴν τέταρτη καὶ τὴν ἕκτη θέση. Στὰ Πλατωνικὰ ἔργα ἡ ἀπόστροφος κυρίως χρησιμοποιεῖται στὴν τέταρτη θέση στὴ λέξη καὶ ἀκολούθως στὴ δευτέρα θέση.

Ὅσον ἀφορᾷ στὶς λέξεις τῶν δύο ἐπῶν κατεσκευάσθη τὸ «Εὐθύ» καὶ τὸ «Ἀντίστροφο Ὀμηρικὸ λεξικό», καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ «Λεξικὸ τῶν κοινῶν λέξεων τῶν δυὸ ἐπῶν». Οἱ πληροφορίες ποὺ δίνονται εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἐμφανίσεως κάθε λέξης στὸ ἔπος, ὁ λεξάριθμός¹⁶ τῆς καὶ οἱ στίχοι τοῦ ἔπους στοὺς ὁποίους ἐμφανίζεται ἡ κάθε λέξη. Ὡς δεῖγμα τῆς συγκεκριμένης ἐργασίας παρατίθενται τμήματα τῶν σελίδων ἀπὸ τὸ λεξικὸ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἀπὸ τὸ λεξικὸ τῆς Ὀδύσσειας, ἀντιστοίχως, ποὺ ἀναφέρονται στὴ λέξη ΟΔΥΣΣΕΥΣ. Συγκεκριμένα ἡ λέξη Ὀδυσσεὺς μὲ λεξάριθμὸ 1479 ἐμφανίζεται 53 φορὲς στὴν Ἰλιάδα καὶ 256 φορὲς στὴν Ὀδύσεια στοὺς ἀναγραφόμενους στίχους.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ	53	1479	A145, A311, A430, A440, B244, B272, B278, B631, B636, Γ200, Γ205, Γ211, Γ216, Γ314, Δ329, Δ349, Ε519, Ε669, Ε679, Η168, Θ97, Ι169, Ι192, Ι223, Ι657, Ι676, Κ148, Κ248, Κ363, Κ382, Κ400, Κ423, Κ460, Κ488, Κ513, Κ534, Α312, Α321, Α449, Α767, Σ82, Τ48, Τ141, Τ154, Τ215, Τ310, Ψ725, Ψ727, Ψ729, Ψ759, Ψ765, Ψ768, Ψ778
----------	----	------	---

ΟΔΥΣΣΕΥΣ	256	1479	A57, A60, A196, A260, A265, A354, A396, A398, B27, B59, B71, B96, Β163, Β173, Β182, Β333, Β342, Γ98, Γ121, Γ126, Δ280, Δ328, Δ345, Δ689, Δ763, Ε39, Ε171, Ε214, Ε229, Ε251, Ε269, Ε354, Ε370, Ε436, Ε481, Ε486, Ζ1, Ζ117, Ζ127, Ζ141, Ζ217, Ζ224, Ζ249, Ζ322, Η1, Η14, Η21, Η81, Η133, Η139, Η142, Η145, Η177, Η207, Η230, Η240, Η302, Η329, Η344, Θ3, Θ83, Θ152, Θ165, Θ199, Θ264, Θ367, Θ381, Θ412, Θ446, Θ463, Θ474, Θ486, Θ494, Θ521, Ι1, Κ330, Κ436, Α354, Α377, Ν28, Ν56, Ν63, Ν137, Ν187, Ν250, Ν311, Ν353, Ν367, Ν382, Ν416, Σ4, Σ30, Σ31, Σ148, Σ161, Σ171, Σ174, Σ191, Σ323, Σ390, Σ459, Σ526, Ο267, Ο340, Ο380, Π5, Π42, Π90, Π119, Π164, Π177, Π186, Π194, Π201, Π204, Π225, Π258, Π266, Π289, Π442, Ρ16, Ρ103, Ρ136, Ρ192, Ρ235, Ρ240, Ρ280, Ρ314, Ρ336, Ρ353, Ρ412, Ρ453, Ρ506, Ρ538, Ρ560, Σ14, Σ51, Σ66, Σ90, Σ100, Σ117, Σ124, Σ253, Σ281, Σ312, Σ337, Σ365, Σ394, Τ1, Τ8, Τ41, Τ51, Τ70, Τ102, Τ106, Τ126, Τ141, Τ164, Τ209, Τ220, Τ225, Τ237, Τ239, Τ250, Τ259, Τ261, Τ282, Τ293, Τ306, Τ315, Τ335, Τ358, Τ382, Τ388, Τ430, Τ437, Τ447, Τ474, Τ479, Τ499, Τ506, Τ554, Τ556, Τ582, Τ585, Τ596, Υ1, Υ36, Υ92, Υ104, Υ120, Υ168, Υ183, Υ226, Υ232, Υ300, Φ16, Φ20, Φ38, Φ94, Φ190, Φ227, Φ274, Φ404, Φ409, Φ414, Χ1, Χ34, Χ60, Χ81, Χ105, Χ170, Χ191, Χ213, Χ261, Χ266, Χ283, Χ292, Χ320, Χ371, Χ390, Χ430, Χ450, Χ490, Χ493, Ψ18, Ψ67, Ψ111, Ψ129, Ψ181, Ψ206, Ψ247, Ψ263, Ψ320, Ψ348, Ψ370, Ω131, Ω154, Ω176, Ω220, Ω232, Ω241, Ω302, Ω330, Ω346, Ω348, Ω356, Ω392, Ω406, Ω424, Ω443, Ω482, Ω490, Ω501, Ω504, Ω537
----------	-----	------	--

Τὸ ἔπος τῆς Ἰλιάδος συντίθεται ἀπὸ 15.693 στίχους, ποὺ κατανέμονται σὲ 24 ραψωδίες, ἀπὸ Α ἕως Ω. Τὸ ἔπος τῆς Ὀδύσσειας συντίθεται ἀπὸ 12.110 στίχους, ποὺ κατανέμονται σὲ 24 ραψωδίες, ἀπὸ α ἕως ω.

Ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ κάθε ἔπους κάποιοι ἐμφανίζονται μία καὶ μοναδική φορὰ, κάποιοι ἄλλοι περισσότερες τῆς μιᾶς φορᾶς καὶ ὑπάρχει μία τρίτη ὁμάδα στίχων, ποὺ εἶναι κοινοὶ καὶ στὰ δυὸ ἔπη, μερικοὶ μάλιστα ἐπαναλαμβανόμενοι περισσότερες τῆς μιᾶς φορᾶς.

Συγκεκριμένα:

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἔπος τῆς Ἰλιάδος, ἀπὸ τοὺς 15.693 στίχους οἱ 14.472 εἶναι διαφορετικοί. Ἐκ τῶν 14.472 διαφορετικῶν στίχων οἱ 866 στίχοι ἐπαναλαμβάνονται μέσα στὸ ἔπος τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ 2 μέχρι 15 φορὲς ὁ καθένας, σχηματί-

16. Ὁ λεξάριθμὸς μιᾶς λέξης προκύπτει μὲ ἀντικατάσταση κάθε γράμματός της μὲ τὴν ἀριθμητικὴ του τιμὴ καὶ τὴ λήψη τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀριθμητικῶν τιμῶν ὅλων τῶν γραμμάτων της.

ζοντας με τις επαναλήψεις τους ένα σύνολο 2.087 στίχων. Έτσι προκύπτει ότι 13.606 είναι ο αριθμός των στίχων που εμφανίζονται από μία και μόνο φορά. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της περιπτώσεως αυτής αποτελεί ο στίχος,

καί μιν φωνήσας έπεα πτερόεντα προσηύδα·

ο οποίος εμφανίζεται 15 φορές (A201, B7, A312, A369, Θ101, K163, N750, E138, Π6, P74, Y331, Φ73, Ψ601, Ψ625, Ω517).

Όσον αφορά στο έπος της Όδύσσειας, από τους 12.110 στίχους οι 10.737 είναι διαφορετικοί. Έκ των 10.737 διαφορετικών στίχων οι 823 στίχοι επαναλαμβάνονται μέσα στο έπος της Όδύσσειας από 2 μέχρι 30 φορές ο καθένας, σχηματίζοντας με τις επαναλήψεις τους ένα σύνολο 2.196 στίχων. Έτσι προκύπτει ότι 9.914 είναι ο αριθμός των στίχων που εμφανίζονται από μία και μόνο φορά. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της περιπτώσεως αυτής αποτελεί ο στίχος

τόν δ'αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος αντίον ηῦδα·

ο οποίος εμφανίζεται αυτούσιος 30 φορές (α388, α412, β129, β208, β309, γ75, γ201, γ225, δ290, δ315, δ593, ο86, ο154, ο265, ο279, ο512, ο535, π30, π68, π112, π146, π240, π262, ρ77, ρ392, ρ598, υ338, χ153, ψ123, ω510).

Υπάρχουν δε και 225 στίχοι κοινοί και στα δυο έπη.

Στο έπος της Ιλιάδος εκ των 225 κοινών στίχων οι 154 εμφανίζονται από μία φορά, ενώ οι υπόλοιποι 71 στίχοι εμφανίζονται περισσότερο της μιᾶς φορές, σχηματίζοντας με αυτόν τον τρόπο ένα σύνολο 404 στίχων.

Στο έπος της Όδύσσειας από τους 225 κοινούς στίχους οι 142 εμφανίζονται μία φορά, ενώ οι υπόλοιποι 83 στίχοι εμφανίζονται περισσότερο της μιᾶς φορές, σχηματίζοντας με αυτό τον τρόπο ένα σύνολο 498 στίχων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινού στίχου των δυο έπων είναι ο στίχος

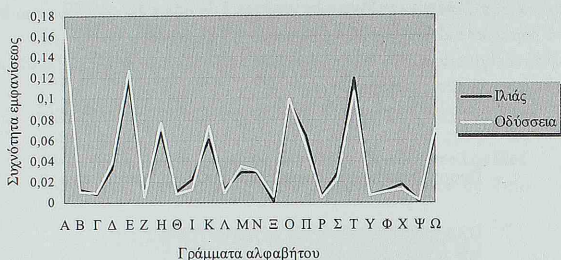
Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς·

ο οποίος εμφανίζεται 5 φορές στην Ιλιάδα (K382, K423, K554, T154, T215) και 26 φορές στην Όδύσεια (η207, η302, θ152, θ412, ι1, λ354, λ377, ξ191, ξ390, ο380, π201, ρ16, ρ192, ρ353, σ124, σ365, τ41, υ168, υ226, χ105, χ170, ψ129, ω302, ω330, ω356, ω406).

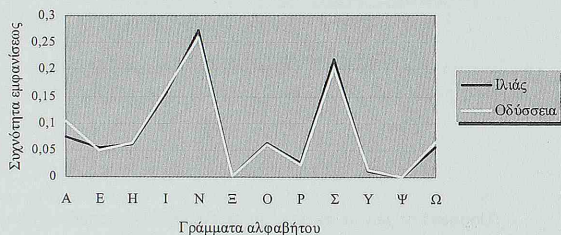
Τέλος, βάσει των ανωτέρω, προκύπτει ότι υπάρχουν στο έπος της Ιλιάδος 13.452 στίχοι, οι οποίοι δεν είναι κοινοί και εμφανίζονται από μία μόνο φορά, ενώ στο έπος της Όδύσσειας υπάρχουν 9.772 στίχοι, οι οποίοι δεν είναι κοινοί και εμφανίζονται από μία μόνο φορά.

Υπολογίσθηκε ή συχνότητα με την οποία εμφανίζονται τα γράμματα της αλφαβήτου ως αρχικά και ως ληκτικά στους στίχους των δυο έπων. Πληροφορίες αντλούνται από τα έπομένα δυο διαγράμματα, όπως για παράδειγμα στην Ιλιάδα περισσότεροι στίχοι αρχίζουν από Ι, ενώ στην Όδύσεια περισσότεροι στίχοι τελειώνουν σε Α. Πάντως και εδώ αξιοσημείωτη είναι ή σύμπτωση των δυο κατανομών.

Συχνότητα εμφανίσεως αρχικών γραμμάτων στους στίχους

Συχνότητα εμφανίσεως ληκτικών γραμμάτων στους στίχους

Υπῆρξαν στιχογράφοι στην αρχαιότητα που ἔγραφαν ἔτσι τοὺς στίχους τους, ὥστε νὰ ἐμφανίζονται σὲ καθέναν καὶ τὰ 24 γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, κάποια τῶν ὁποίων περισσότερες τῆς μιᾶς φορᾶς. Ἕνα παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ στίχος ἀνωνύμου στιχογράφου (*Anthol. IX 538*)

Ἄβροχίτων δ' ὁ φύλαξ θηροζυγοκαμφιμέτωπος

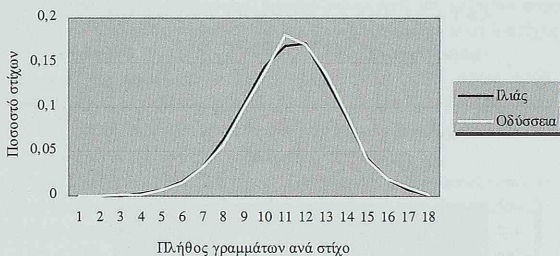
(Μὲ λαμπρὰ στολὴ δὲ ἑκαμπτε τὸ μέτωπον τῶν ζώων ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὁ φύλαξ).

Μελετήσαμε τοὺς στίχους τῶν δυὸ ἐπῶν καὶ ἐντοπίσαμε ἀφενὸς μὲν ἀπὸ πόσα γράμματα τῆς ἀλφαβήτου καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπαρτίζεται, ἀφετέρου δὲ ἀπὸ πόσα διαφορετικὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου ἓνας ἕκαστος ἐξ αὐτῶν δομεῖται (βλέπε τὰ δυὸ ἐπόμενα διαγράμματα).

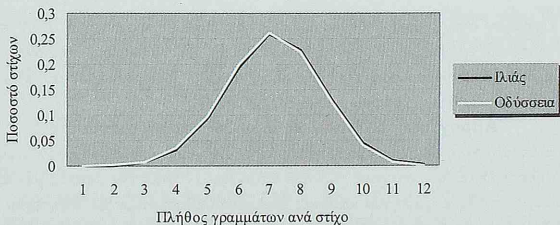
Οἱ στίχοι στὴν Ἰλιάδα δομοῦνται ἀπὸ 9 μέχρι 20 διαφορετικὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου. Οἱ στίχοι στὴν Ὀδύσσεια δομοῦνται ἀπὸ 10 μέχρι 20 διαφορετικὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου. Συνεπῶς, δὲν ὑπάρχει **οὔτε ἓνας** στίχος στὰ δύο ἔπη ποὺ νὰ δομεῖται καὶ ἀπὸ τὰ 24 γράμματα τῆς ἀλφαβήτου.

Παραδείγματα αὐτῶν τῶν «ὀριακῶν» περιπτώσεων ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια παρατίθενται παρακάτω.

Ποσοστὸ στίχων με συγκεκριμένο πλήθος γραμμάτων

Ποσοστὸ στίχων με συγκεκριμένο πλήθος διαφορετικῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου

Στίχοι Ίλιάδος που χρησιμοποιούν 9 διαφορετικά γράμματα:

Ψ372- ἵπποις, οἱ δ' ἐπέτοντο κόνιοντες πεδίοιο.
Ω320- δεξιὸς αἶξας διὰ ἄστεος· οἱ δὲ ἰδόντες

Στίχοι Ίλιάδος που χρησιμοποιούν 20 διαφορετικά γράμματα:

N123- Ἐκτωρ δὴ παρὰ νηυσὶ βοὴν ἀγαθὸς πολεμίζει
O2- χλωροὶ ὑπαὶ δείους πεφοβημένοι· ἔγρετο δὲ Ζεὺς

Στίχοι Ὀδύσσειας που χρησιμοποιούν 10 διαφορετικά γράμματα:

α40- ἐκ γὰρ Ὀρέσταιο τίσις ἔσσεται Ἀτρεΐδαι,
λ290- ἐκ Φυλάκης ἐλάσειε βίης Ἴφικληΐης

Στίχοι Ὀδύσσειας που χρησιμοποιούν 20 διαφορετικά γράμματα:

κ319- ῥάβδῳ πεπληγυῖα ἔπος τ' ἔφατ' ἐκ τ' ὀνόμαζεν·
π412- κήρυξ γάρ οἱ ἔειπε Μῆδων, ὃς ἐπεύθετο βουλάς.

Ὁ Ρωμαῖος συγγραφέας Aulus G. Gellius (2ος μ.Χ. αἰ.) ἐσπούδασε στὴν Ἀθήνα, στὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος, καὶ συνέγραψε μία δίτομη πραγματεία μὲ τὸν τίτλο «Noctes Atticae» (Ἀττικὲς νύκτες)¹⁷. Στὸ δεύτερο τόμο τῆς πραγματείας του (XIV κέφ. 6 παραγρ. 4) ἀναφέρει ὅτι πῆρε νὰ μελετήσῃ ἓνα βιβλίο ἀπὸ κάποιον φίλο του, στὸ ὁποῖο ὁ φίλος του εἶχε συγκεντρώσει ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσες καὶ σπάνιες πληροφορίες. Μιὰ πληροφορία ἀνεφέρτετο στοὺς λεξαρίθμους.

Ἡ προμνημονευθεῖσα πληροφορία ἀνεφέρτετο στὴν ὑπαρξὴ στίχων στὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου μὲ τὸν αὐτὸν λεξαρίθμο. Αὐτὴ ἡ μαθηματικὴ παρατήρηση καθὼς καὶ ἄλλες πολλὲς προκάλεσαν τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν μελετητῶν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τοὺς αἰῶνες τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος, τὸ ὁποῖο συνεχίζει νὰ ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Μελετοῦν δηλαδὴ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μὲ βάση τοὺς λεξαρίθμους τῶν λέξεων καὶ τῶν στίχων.

17. Ε. Σ. Σταμάτη, Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν, ἐν Ἀθήναις, 1980, σελ. 59.

Στὴν παροῦσα ἐργασία ἔχουν μελετηθεῖ ὅλες οἱ λέξεις καὶ ὅλοι οἱ στίχοι τῶν ἐπῶν ὅσον ἀφορᾷ στοὺς λεξαριθμούς τους. Ἡ ἐρευνα συνεχίζεται γιὰ τυχὸν εὕρεση «φιλίων ἀριθμῶν¹⁸» μεταξὺ τῶν λεξαριθμῶν αὐτῶν.

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχαν πολλοί, ποὺ ἀσχολοῦντο μὲ τὴ μελέτη τῶν λεξαριθμῶν τῶν λέξεων. Ὁ Πλάτων στὴν Πολιτεία τοῦ (546 C) ἀσχολεῖται μὲ μία παραλλαγὴ τῶν λεξαριθμῶν, τοὺς «πυθμένες». Ἐπίσης ὑπῆρχαν στιχογράφοι, ποὺ ἔγραφαν στίχους μὲ συγκεκριμένο λεξαριθμικὸ ἄθροισμα -κατὰ παραγγελίαν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους στιχογράφους ἦταν ὁ μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος Λεωνίδας ὁ Ἀλεξανδρεὺς (1ος μ.Χ. αἰ.).

Ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν λεξαριθμῶν τῶν λέξεων, τῶν τύπων λέξεων καὶ τῶν στίχων παραθέτουμε παρακάτω μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά μας.

	Ιλιάς	Οδύσσεια	Πλάτων
Μέση τιμὴ λεξαριθμοῦ ἀνὰ λέξη	525	503	551
Μέση τιμὴ λεξαριθμοῦ ἀνὰ τύπο λέξεως	757	744	959
Μέση τιμὴ λεξαριθμοῦ ἀνὰ στίχο	3.746	3.621	

Στὰ δυὸ ἔπη ἡ λέξη «ΧΑΛΚΟΧΙΤΩΝΩΝ» ἔχει τὸν μεγαλύτερο λεξαριθμὸ (3.331) καὶ ἐμφανίζεται στὴν μὲν Ἰλιάδα 29 φορές, στὴ δὲ Ὀδύσσεια 2 φορές.

Ἐπίσης, στὰ δυὸ ἔπη ἡ λέξη «Α» ἔχει τὸν μικρότερο λεξαριθμὸ (1) καὶ ἐμφανίζεται στὴν μὲν Ἰλιάδα 28 φορές, στὴ δὲ Ὀδύσσεια 30 φορές.

Στὴν Ἰλιάδα ὁ στίχος Ψ'7

μὴ δὴ πω ὑπ' ὄχεσφι λυώμεθα μώνυχας ἵππους,

ἔχει τὸ μεγαλύτερο λεξαριθμικὸ ἄθροισμα, ἴσο πρὸς 7021, ἐνῶ στὴν Ὀδύσσεια ὁ στίχος δ148

οὕτω νῦν καὶ ἐγὼ νοέω, γύναι, ὥς σὺ εἶσκεις·

ἔχει τὸ μεγαλύτερο λεξαριθμικὸ ἄθροισμα, ἴσο πρὸς 6348.

Στὴν Ἰλιάδα οἱ δυὸ στίχοι Ο640 καὶ Ζ242

ἀγγελίης οἷχνεσκε βίη Ἡρακληείη.

Ἄλλ' ὅτε δὴ Πριάμοιο δόμον περικαλλέ' ἵκανε

18. Δυὸ ἀριθμοὶ λέγονται φίλιοι, ἐὰν τὸ ἄθροισμα τῶν διαιρετῶν τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ δίδει τὸν δεύτερο καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν διαιρετῶν τοῦ δευτέρου ἀριθμοῦ δίδει τὸν πρώτο.

έχουν τὸ μικρότερο λεξαρithμικὸ ἄθροισμα, ἴσο πρὸς 1430, ἐνῶ στὴν Ὀδύσσεια ὁ στίχος

βῆν δ' ἰέναι ἐπὶ νῆα θοὴν καὶ θῖνα θαλάσσης.

ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται δυὸ φορές (κ407, μ367) καὶ ὁ στίχος ε223

ἦδη γὰρ μάλα πολλὰ πάθον καὶ πολλὰ μόγησα

έχουν τὸ μικρότερο λεξαρithμικὸ ἄθροισμα, ἴσο πρὸς 1181.

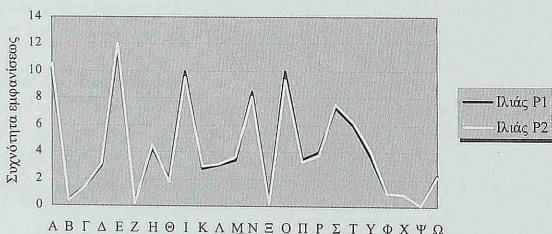
Προκειμένου νὰ ἐλεγχθεῖ ἂν πυρῆνες προϋπαρχόντων ποιητικῶν κειμένων συμπεριελήφθησαν αὐτοῦσι οἱ κάποια ἢ σὲ κάποιες ραψωδίες τῶν δυὸ ἐπῶν, ὑπολογίσθησαν οἱ συχνότητες ἐμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς 48 (=24+24) ραψωδίες χωριστὰ καὶ κατασκευάσθησαν οἱ γραφικὲς παράστασεις αὐτῶν τῶν κατανομῶν γιὰ ζεύγη ραψωδιῶν τοῦ ἰδίου ἔπους. Τὸ ἐμβόλιμο τμήμα, ἐὰν ὑπῆρχε, ὡς ἔργο ἄλλου ποιητοῦ μὲ διαφορετικὸ ποιητικὸ ὕφος, θὰ ἐπηρέαζε τὴ συχνότητα ἐμφανίσεως τουλάχιστον κάποιων γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου στὴν συγκεκριμένη ραψωδία καί, ἔτσι, θὰ παρουσιάζετο διαφοροποίηση στὴ γραφικὴ παράσταση τῆς κατανομῆς τῆς μιᾶς ραψωδίας ἀπὸ τὴ γραφικὴ παράσταση τῆς κατανομῆς τῆς ἄλλης. Τέτοια διαφοροποίηση δὲν ἐντοπίσθηκε, γεγονός πού σημαίνει ὅτι

- εἴτε ὁ ποιητὴς δὲν συμπεριέλαβε ἐμβόλιμους ποιητικοὺς πυρῆνες στὶς ραψωδίες τοῦ ἔπους του,
- εἴτε ὅτι τὸ ἔπραξε μὲν, ἀλλὰ, ἀφοῦ πῆρε τὴν ιδέα τους, τοὺς ἔγραψε δίνοντάς τους τὸ δικό του ποιητικὸ ὕφος.

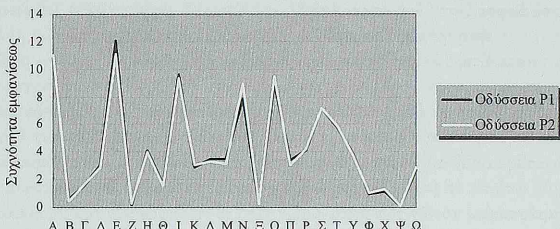
Ἔτσι, δὲν ἐντοπίζεται ἡ ὅποια διαφοροποίηση στὶς γραφικὲς παραστάσεις τῶν συγκεκριμένων κατανομῶν.

Στὰ δυὸ ἐπόμενα διαγράμματα συσχετίζονται οἱ κατανομὲς τῶν συχνοτήτων

Συχνότητα ἐμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου
στὶς Ραψωδίες 1 καὶ 2 τῆς Ἰλιάδας

Συχνότητα εμφανίσεως των γραμμάτων της αλφαβήτου
στις Ραψωδίες 1 και 2 της Οδύσσειας

εμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου στὶς ραψωδίες 1 καὶ 2 τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας (δηλαδή Α, Β καὶ α,β). Ὑπάρχει ἡ φήμη ὅτι στὸ Β συμπεριλαμβάνεται ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν νηῶν -ἀπὸ παλαιότερο ἔργο- ποὺ ἔλαβαν μέρος στὴν ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Ἰλίου. Καμμία, ὅμως, διαφοροποίηση στὴν κατανομὴ τῶν συχνοτήτων δὲν ἐμφανίζεται στὶς 24X23=552 συσχετίσεις, ἀφοῦ ἡ κατανομὴ ἐκάστης ραψωδίας συσχετίζεται μὲ τὶς κατανομὲς ὅλων τῶν ἄλλων 23 ραψωδιῶν.

Ἐπιλεγόμενα

Μὲ τὸ θέμα τῆς ἔρευνας, τὸ ὁποῖο ἐν ὀλίγοις ἀνέπτυξα, εἶχα σκοπὸ νὰ διαρθρώσω λόγῳ ταυτότητος τοῦ ραψωδοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας.

Θεωρῶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἐρευνητῶν ἐπετεύχθη, διότι:

1. ἀποδείχθηκε ἡ σχεδὸν ἀπόλυτη σύμπτωση ὅλων τῶν παραμέτρων τοῦ ποιητικοῦ ὅφους τόσο τοῦ ραψωδοῦ τῆς Ἰλιάδος, ὅσον καὶ τοῦ ραψωδοῦ τῆς Ὀδύσσειας, γεγονός ποὺ ὁδηγεῖ ἀβίαστα στὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, τὸν Ὅμηρο.
2. Προσδιορίσθηκαν στοιχεῖα δομῆς τῶν δυὸ Ὀμηρικῶν ἐπῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν Πινάκων ἀλληλουχίας γράμματος ἀπὸ γράμμα, δηλαδή Πινάκων ὑπὸ συνθήκη πιθανοτήτων ποὺ ἓνα γράμμα ἀκολουθεῖ κάποιον ἄλλο γράμμα. Οἱ Πίνακες αὐτοὶ ἀποτελοῦν *Μαρχοβιανούς Πίνακες* πρώτης τάξης¹⁹ καὶ μὲ βάση τὴ *Μαρχοβιανὴ διαδικασία* εἶναι δυνατὸν νὰ δομηθοῦν Πίνακες ἀνωτέρων

19. Βλέπε βιβλία τῆς παραπομπῆς 7.

τάξεων, οι οποίοι θα εκφράζουν τις υπό συνθήκη πιθανότητες ένα γράμμα να ακολουθεί μία άλληλουχία k γραμμάτων, που μόλις προηγήθηκε. Βάσει αυτών είναι δυνατόν με το κατάλληλο λογισμικό να γραφούν νέα κείμενα, τα οποία θα έχουν «Όμηροειδή» χαρακτηριστικά.

3. Γραφήματα ή Πίνακες με όμοιειδῆ περιεχόμενα, όπως λόγου χάριν είναι τα γραφήματα με τις συχνότητες εμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου ὡς ἀρχικά ἢ ὡς ληκτικά στὶς λέξεις τοῦ Ὀμηρικοῦ καὶ τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου, θὰ μπορούσαν νὰ οδηγήσουν τοῦ γλωσσολόγους καὶ τοὺς φιλόλόγους σὲ συγκριτικὲς μελέτες λογοτεχνικοῦ ὅφους, νὰ ἐντοπίσουν ὁμοιότητες ἢ διαφορὰς σ' αὐτὸ ἢ ἀκόμη νὰ ἐντοπίσουν κάποιες διαφοροποιήσεις ποὺ τυχρὸν παρουσιάσθηκαν στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα κατὰ τὴ ροὴ τοῦ χρόνου, ὅπως θὰ ἔλεγα τὸ πλῆθος τῶν λέξεων ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ Γ στὸ Πλατωνικὸ ἔργο εἶναι διπλάσιο ἀπὸ αὐτὸ στὸ Ὀμηρικὸ ἔργο, ἐνῶ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων ποὺ τελειώνουν σὲ Υ στὸ Πλατωνικὸ ἔργο εἶναι διπλάσιο ἀπὸ αὐτὸ στὸ Ὀμηρικὸ ἔργο.
4. Ἀπὸ τὰ Λεξικά ποὺ ἔχουν συγγραφῆ εἶναι δυνατόν γιὰ ὁποιαδήποτε λέξη τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν νὰ ἀντληθοῦν πληροφορίες
 - ἐὰν ἐμφανίζεται σὲ ἓνα μόνον ἔπος καὶ σὲ ποιό,
 - ἐὰν εἶναι κοινὴ λέξη τῶν δύο ἐπῶν,
 - πόσες φορὲς ἐμφανίζεται καὶ σὲ ποιοὺς στίχους,
 - τί λεξάριθμο ἔχει.
5. Προσδιορίσθηκαν χαρακτηριστικὰ τοῦ καθενὸς στίχου ἐκάστου ἔπους, δηλαδὴ
 - ἐὰν ὁ στίχος ἐμφανίζεται σὲ ἓνα ἔπος καὶ σὲ ποιό,
 - ἐὰν εἶναι κοινὸς στίχος τῶν δύο ἐπῶν,
 - πόσες φορὲς ἐμφανίζεται,
 - τί λεξάριθμο ἔχει
 - ἀπὸ πόσα γράμματα εἶναι δομημένος καὶ πόσα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι διαφορετικὰ μεταξὺ τους.
6. Ἀπὸ τὴ συσχέτιση τῶν γραφικῶν παραστάσεων τῶν συχνότητων ἐμφανίσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου σὲ κάθε μία χωριστὰ ἀπὸ τὶς 48 (=24+24) ραψωδίες τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν δὲν ἐντοπίσθηκαν σ' αὐτὰ ἐμβόλιμοι ποιητικοὶ πυρῆνες πρωιμοτέρων ποιητικῶν ἔργων.